

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity

Seminář k úvodu do pedagogiky a základům pedagogického myšlení

Vyučující: Mgr. Mgr. Kateřina Vlčková

PEDAGOGICKÉ POJMY

Vypracovala: Iveta Mojžíšová (NJ + ČJ), 152790

BRNO 2004

PEDAGOGIKA

- věda o výchově, která zkoumá výchovný proces jako jeden z nejvýznamnějších společenských jevů

VÝCHOVA

- proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivní změny jejím vývoji

- různá pojetí výchovy byla ovlivněna sociokulturními podmínkami, odlišnými koncepcemi pojetí člověka, akceptací jednotlivých stránek výchovného procesu

VYUČOVÁNÍ

- 1) v běžném významu označuje celkově to, co se každodenně odehrává ve školních třídách v průběhu vyučovací hodiny

- 2) v didaktických teoriích znamená druh lidské činnosti spočívající v interakci učitele a žáků, jejímž základem je záměrné působení na žáky tak, aby u nich docházelo k učení

PEDAGOG

- 1) učitel v různých typech a stupních školy, včetně vysokoškolských učitelů, resp. pedagogický pracovník v širším slova smyslu

- 2) teoretický pedagog, odborník v pedagogické vědě, pedagogickém výzkumu

- 3) rodič, vychovatel, lektor, kulturní pracovník, vedoucí pracovník

VYCHOVÁVANÝ JEDINEC

- dítě, žák, student, zaměstnanec, účastník, apod. – jejich osobnost se během výchovně-vzdělávacího procesu rozvíjí

EDUKACE

- výchova - v širším slova smyslu (výchova + vzdělávání), častěji používaný termín, ale nejednoznačný – zahrnuje v sobě jak výchovu v užším slova smyslu, tak i vzdělávání

- záměrné, cílevědomé a systematické působení na rozvoj např. jedince;

- permanentní proces

- celoživotní proces determinovaný mnoha faktory, z nichž základní jsou dědičnost, prostředí;

- směr od heteroedukace (edukace / výchova druhým jedincem, převažuje v dětství) k autoedukaci („sebevýchově“)

- univerzální proces – dotýká se každého

- pluralita – iniciátorů, cílů, obsahů, forem, metod, prostředků aj.

- mnohostranně orientovaná – plný rozvoj osobnosti

- připravit na sociální role (občan, pracovník, partner, uživatel volného času, rodič, řidič, ochránce život. prostředí, tvůrce a uživatel hodnot aj.)

- rozvíjí fyzické i duševní, psychické kvality jedince – vědomosti, dovednosti, návyky, schopnosti, postoje, potřeby, zájmy
- rozvoj v jednotlivých oblastech kultury (věda, filozofie, technika, umění, ekonomika, právo, politika, sport, morálka, zdraví aj.) – vždy některá složka převažuje, je dominantnější a další jsou doplňující
- dvoustránkový proces – výchovně-vzdělávací proces = edukační proces: 1) výchova v užším slova smyslu – rozvoj postojů, potřeb, zájmů, chování => charakter, sociální chování; 2) vzdělávání – rozvoj vědomostí, dovedností, návyků, schopností => vzdělanost, vzdělání, kvalifikace

Intencionální edukace (výchova) – přímá, bezprostřední výchovně-vzdělávací působení
 Funkcionální – nepřímá, např. prostřednictvím vhodně adaptovaného prostředí

VÝCHOVA V UŽŠÍM SMYSLU

- je v našem jazyce chápána jako „výchova dobrých mravů“
- v tomto smyslu se do tohoto pojmu začleňují významy spjaté s výchovou mravní, vlasteneckou, internacionální, sexuální, citovou, výchovou k rodičovství a manželství, atd.
- pojem výchova zde nabývá významu eticko-normativní činnosti

EDUKAČNÍ FORMY

- formy výchovy - nejednoznačný, nejvíce používaný termín

1) školní edukace

- školní výchova - nejvíce používaný termín, ale nejednoznačný
 - a) vyučování – dle státního a školního kurikula,
 - b) mimovyučovací školní aktivity
 - c) vliv školního prostředí

2) mimoškolní edukace

- mimoškolní výchova = nejvíce používaný termín, ale nejednoznačný
- síť společenských, kulturních organizací, masmédiá
- funkce: poradenská, agitační, edukační, aj.

3) rodinná edukace

- rodinná výchova - nejvíce používaný termín, zatížen do určité menší míry nejednoznačností
- veřejné mínění, obsah rodinného života aj.
- prostor pro vlasteneckou výchovu, estetickou, kulturní, tělesnou a sportovní, rozvoj morálních kvalit, pracovních návyků aj.

4) autoedukace

- sebevýchova – o něco častěji používané označení, ale nejednoznačné – zahrnuje sebevýchovu v užším slova smyslu a sebevzdělávání

VZDĚLÁNÍ – VZDĚLÁVÁNÍ

- základní pojem pedagogické teorie a praxe, stále diskutovaný, má více významů

- 1) Osobnostní pojetí – vzdělání se chápe jako součást socializace jedince, vzdělání je složka kognitivní vybavenosti osobnosti (osvojené dovednosti, postoje, hodnoty, normy), která se zformovala prostřednictvím vzdělávacích procesů;
 - blízký je tomu pojem naučenost;
 - takto interpretované vzdělání je možno zjišťovat pomocí didaktických testů nebo některými výzkumnými metodami
- 2) Obsahové pojetí – vzdělání je zkonstruovaný systém informací a činností, které jsou plánovány v kurikulu různých škol a vyučovacích předmětů a realizovány ve výuce, souhrnně jsou tyto informace chápány jako učivo, obsah vzdělání nebo jako vzdělávací cíle
- 3) Institucionální pojetí – vzdělávání je společensky organizovaná činnost zabezpečovaná institucí školství, formálního vzdělávání, celoživotního učení, atd.
- 4) Socioekonomické, Procesuální pojetí

VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM

= vzdělávací soustava

- 1) Školství
- 2) Soubor všech škol, školských zařízení a jiných vzdělávacích institucí, jejich pracovníci, materiální a finanční prostředky, legislativní úpravy, který jako celek zajišťuje ve státě realizaci vzdělávání
 - tento soubor představuje systém, protože má ustálenou strukturu, regulované fungování a vztahy s jinými systémy společnosti
 - strukturu vzdělávacího systému tvoří – a) školská soustava
 - b) mimoškolní vzdělávací instituce
 - c) kulturní a osvětové instituce (knihovny)
 - d) někdy i působení masových médií, zvl. vzdělávací

programy

METODY PEDAGOGICKÉHO VÝZKUMU

FORMY VÝUKY

- prostředky, způsoby organizace výuky vztahující se k uspořádání prostředí, způsobům organizace činnosti učitele a žáků

SOCIALIZACE

- celoživotní proces, v jehož průběhu si jedinec osvojuje specificky lidské formy chování a jednání, jazyk, poznatky, hodnoty, kulturu, a začleňuje se tak do společnosti
- realizuje se hlavně sociálním učením, sociální komunikací a interakcí, i nátlakem
- socializace dítěte se obvykle člení do tří etap:
 - etapa, v níž se dítě identifikuje s matkou a nachází tak stabilitu vztahů ve společnosti
 - etapa, v níž se dítě snaží osamostatnit, najít své místo v síti sociálních vztahů a v níž se vytváří základ vlastností jedince a jeho hodnot
 - etapa, v níž se dítě začleňuje do širších sociálních vztahů a systému sociálních rolí, které již nejsou vymezeny pouze životem v rodině, ale vstupem dítěte do dalších soc. skupin
- socializace se odehrává především v rodině, ve skupině vrstevníků a přátel, ve škole, prostřednictvím masmédií a práce
- nedostatky v procesu socializace, ať již způsobené vrozenými dispozicemi nebo vlivem prostředí, se odrážejí v deviantním chování jedince, kterého je nutno pomocí resocializace,

např. pomocí výchovných a vzdělávacích programů, individuální péče, vězení, aj., včlenit zpět do společnosti

RYSY VÝCHOVY

- 1) permanentní charakter – akcelerace spol. vývoje, prudké a nebývalé proměny v oblasti vědy a techniky, v oblasti ekonomické i v oblasti kulturní, to vše stále více vyžaduje celoživotní rozvíjení osobnosti
- to předpokládá zapojení obou forem výchovy – jak výchovu druhým jedincem, tak sebevýchovu
- 2) univerzální – není záležitostí jen určité skupiny, ale dotýká se každého v každé životní situaci
- 3) internacionalizace a globalizace – jde o překonávání uzavřenosti výchovy do hranic vlastního národa nebo státu
- projevuje se- uzavíráním dohod, společnými projekty (ERASMUS), uznáváním certifikátů
- 4) mnohostranná orientace

Použitá literatura:

Průcha J., Walterová E., Mareš J., Pedagogický slovník. 4.vyd.

Grecmanová H., Holoušová D., Urbanovská E. Obecná pedagogika. Olomouc. Hanex, 1999.